

**A 2006/2007. tanévi Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny
második fordulójának javítási-értékelési útmutatója
MAGYAR IRODALOMBÓL**

I. A Széphistóriák a XVI. század magyar irodalmában című témakörhöz tartozó feladatok

1. feladat

Fabula és história – a széphistóriák műfaji sajátosságai

E két fogalom értelmezéséből kiindulva ismertesse röviden a *széphistória* mint műfaj megkülönböztetésének, meghatározásának lehetőségét, és foglaljon állást az ezzel kapcsolatos vitában!

A XVI. század második felében különösen kedveltté vált verses epikai költemények címében gyakran felbukkan a „szép história” kifejezés. Ez azonban egymástól nagyon különböző témájú és hangvétellű művekre vonatkozhat.

A kor verses epikája mind a feldolgozott témákat, mind a feldolgozás módját és célját tekintve meglehetősen sokrétű.

Találkozunk bibliai és mitológiai történetekkel, a görög-római és a magyar történelem eseményeivel (históriás énekek), kisebb részben pedig külföldi forrásokból átvett kitalált mesékkel. Csaknem minden műben keveredik a valóságos elem (a *história* vagy „lött dolog”) és a költői meseszöveg (*fabula*, fikció).

A cél lehetett alkalmi köszöntés, humanista ismeretnyújtás, „újságoló” tudósítás, erkölcsi tanítás, de gyakran a pusztá gyönyörködtetés, szórakoztatás is. Az énekeket többnyire hangszerkísérettel adták elő, szövegük élőszóban, kéziratban és nyomtatásban is terjedt.

A *széphistória* mint szűkebben értelmezett műfaji megjelölés a XIX. században terjedt el. Elsődlegesen azok az énekek sorolhatók ide, amelyek szerelemről és házasságról szólnak, és amelyekben a kitalált, regényes elem (a *fabula*) uralkodik a tényszerű valóságközlés (a *história*) felett.

A szerelmi témájú széphistóriák a sajátosan *szépirodalmi*, költői kifejező eszközök alkalmazásában is kitűnnek.

A teljes pontszám eléréséhez legalább 4 lényeges mozzanat említése szükséges. Fél pont nem adható.

Elérhető pontszám: 4 pont

2. feladat

Motívumok

Melyik széphistóriában, milyen összefüggésben fordulnak elő az alábbi motívumok?

búzahordás

Cím: *Euryalus és Lucretia*

Helye a cselekményben:

Lucretia megpróbálja becsempészni szerelmét, Euryalust a palotába. Szolgájával, Sosiassal megüzeni neki, hogy öltözzék parasztruhába, vegyüljön el a tárházba zsákokban búzát hordó emberek közé, és egy alkalmas pillanatban hagyja ott őket, menjen be az ő szobájába.

búzavásár

Cím: *Apollonius históriája*

Helye a cselekményben:

Apolloniusnak menekülnie kellett a király haragja elől. Hatalmas gályákat rakatott meg kinccsel, ruhával és százezer köből búzával. Tharsis városába jut, ahol éppen rettenetes éhínség dúl. Olesón eladja a város lakóinak a magával hozott búzát, sőt, még az árát is visszaadja. A piactéren emlékoszlopot állítanak a tiszteletére.

céllövés

Cím: *Béla királyról és Bankó leányáról*

Helye a cselekményben:

A férfiruhába öltözött leány Béla király parancsára különféle próbákon vesz részt. A céllövésben egyetlen vitéz sem talált célba, egyedül Bankó leánya.

hólabda

Cím: *Euryalus és Lucretia*

Helye a cselekményben:

Pacorus, Pannoniából jött ifjú, Euryalus vetélytársa, szintén szereti Lucretiát. Különféle cselekkel próbál közelébe férkőzni. A farsangi mulatságok idején egy viaszba csomagolt levelet hólabdába gyúrt, és behajította az ablakon. A tűz mellett a hó elolvadt, a férj megtalálta a levelet, Pacorusnak menekülnie kellett.

képleírás

Cím: *Clitophon és Leucippe*

Helye a cselekményben:

Clitophon görög ifjú Sydon városába kerül, és ott csodálkozva vesz észre egy képes táblát. A költemény részletesen leírja a képen látható motívumokat. Egy ifjú elmagyarázza Clitophonnak, hogy "ez kép ábrázolja az szerelömnek", és elmeséli neki saját szerelmének történetét.

virgina-játék

Cím: *Apollonius históriája*

Helye a cselekményben:

A hajótörött Apollonius Altistrates királynál vendégeskedik. A király leánya, Lucina, virgina-játékkal szórakoztatja a vendégeket. Mindenki dicséri, de Apollonius engedélyt kér a királytól, hogy ő is zenélhessen. Játékával elbűvöli a királyt, a leányt és az egész asztaltársaságot.

Elérhető pontszám: 6 pont

3. feladat

Levélváltás

A szerelmesek közötti *levelezés* két széphistóriában is kiemelt szerepet játszik. Melyek ezek? Hogyan illeszkednek a levelek a művek *szerkezetébe*, és milyen *műfaji* sajátosságokat hordoznak?

A széphistóriák megkülönböztető címe:

1. *Páris és görög Ilona históriája*
2. *Euryalusnak és Lucretiának szép históriája*

A levélbetétek szerkezeti és műfaji szerepe:

Mindkét műben a cselekmény menetét szakítják meg a levélbetétek. A *Páris és görög Ilona* 3. része címében is erre utal: *Responsio Helenae ad Paridem* (Ilona válasza Párisnak).

Az *Euryalus és Lucretia* bevezető éneke külön felvázolja a história szerkezeti felosztását: a második rész „az egymásnak küldött leveleket” tartalmazza.

A levelek ugyanakkor a legkorábbi magyar nyelvű lírai szerelmes versekként is olvashatók. Maga Balassi is ismerte őket, nótajelzéseiben hivatkozik a „Lucretia nótájára”.

A levelek stílusa az udvari szóhasználatra emlékeztet, egyes nyelvi fordulataik bizonyára a korabeli magánlevelekben is előfordultak.

A magyar szerelmi líra kibontakozásának éppen a széphistóriák betétverseinek önállósulása lehetett az egyik útja.

Elérhető pontszám: 4 pont

4. feladat

Idézetek

Jelölje meg az idézet forrását, és feleljen röviden a feltett kérdésekre!

- a) „Ím megmondom – úgy mond király – hallgass reá az én nehéz mesémre.”

A mű megnevezése: *Apollonius históriája*

Ki mond mesét? *Antiochus király*

Kinek? *Apollonius királyfinak*

Miről szól a „nehéz mese”?

Antiochus királynak a saját leánya iránti bűnös, vérfertőző viszonyáról.

- b) „Kobza kezében, keserves nótát szépen veri vala.”

A mű megnevezése: *Szilágyi Mihály és Hagymási László históriája*

Ki énekel? *Szilágyi Mihály*

Hol? *Konstantinápolyban, a török császár tömlöcében*

Miről szól a „keserves nóta”?

Magyarországról, elveszített otthonáról, jólétről, gazdagságról, elkövetett vétkeiről, fogságba eséséről

c) „Az te szódnak, vitéz, hogyha nem lész ura,
Az én kezem miatt lész halálnak fia!”

A mű megnevezése: *Egy szép história az vitéz Franciskóruul és az ő feleségéről*

Ki mondja? *Franciskó vitéz, Béla király udvarában*

Kinek? *A párviadalban legyőzött Kasszander vitéznek*

Mire vonatkozik a fenyegetés?

Kasszander kétségbe vonja Franciskó feleségének hűségét és jámborságát, bizonyító jelet ígér az asszony állhatatlanságáról.

Minden helyesen azonosított mozzanat 0,5 pontot ér.

Elérhető pontszám: 6 pont

II. A *Móricz Zsigmond Erdély-trilógiája* című témakörhöz tartozó feladatok

1. feladat

Az *Erdély-trilógia* némely kiadásában egy-egy család címerét tették embléma gyanánt a címoldalra: a Károlyiakét, az iktári Bethlen-családét és a Báthoryak címerét. Sorolja föl a három kötet címét, és válasszon: melyik családi címere melyik kötethez illene!

Az első kötet:

Tündéerkert – a Báthory-címer

A második kötet:

A nagy fejedelem – a Bethlen-címer

A harmadik kötet:

A nap árnyéka – a Károlyi-címer

1-1 pont jár a címek és a címerek helyes társításáért. (Indoklást nem vár el a feladat. A harmadik kötet címében a *nap* szó nagybetűs írása is elfogadható, mert egyes forrásokban, kiadásokban így is előfordul.)

Elérhető pontszám: 3 pont

2. feladat

Hogyan függ össze a trilógiával a *Hadak ura* terve?

A trilógia folytatását tervezte Móricz ezzel a címmel. A mű nem készült el.

Elérhető pontszám: 1 pont

3. feladat

Ki szólal meg az alábbi idézetekben? Miből ismerte föl a megszólalót?

„*ez a kised ország csak egy fölöstökömrre való... megenni, meginnya*”

Ez a szövegrészlet Báthory Gábor szavait idézi. A felismerés indoklásában a fejedelem politikusi alkatára és személyiségének jegyeire szükséges kitérni (magabiztosság, erő, kételyek nélküli fölényérzet, aránytévesztés stb.), továbbá arra, hogy Báthory beszédére jellemző a metaforikus érzékletesség, s az író a két főalak közül jellemzően az ő beszédében alkalmazta az archaizáló formát.

„*A fejedelemnek nem lehet olyan álmodni, amelyet akar: csak amit lehet... Nem is csak amit lehet: de amit kell...*”

Ezek Bethlen Gábor szavai: politikusi bölcsességének, mértéktartásának és emberi önfegyelmének megnyilvánulása. Az ő megszólaltatásában Móricz saját korának művelt köznyelvi normáit érvényesíti.

Elérhető pontszám: 6 pont

4. feladat

Németh László többször volt vendége Móricz Zsigmondnak Leányfalun. Móricz írói módszeréről szerzett benyomásairól írja:

„*...mindig készülten jött a regényírásba... Én csak annyit tudok ezekről az apró pepita noteszokról, amennyit láttam... Azt is följegyezte, amit sosem dolgozott be a műveibe. Készültségének legjobb bizonyítéka mégis az a könyvtár, amit a Tündéerkerthez gyűjtött. Egy egész fal a dolgozószobájában, a régi magyarság minden nagy emléke. Egy történetíró nem készülhetett lelkiismeretesebben.*”

Hogyan látja az olvasott szakirodalom alapján a történeti hűség kérdését Móricz trilógiájában? (Hivatkozzon 2-3 tanulmányra, és foglalja össze röviden személyes véleményét is!)

A szakirodalmi hivatkozásokban a szerző nevét és a tanulmány (kötet) címét várjuk el. Szó szerinti idézet alkalmazása esetében szükséges a bibliográfiai adatok (kiadás, lapszám) föltüntetése is. A maximális pontszám eléréséhez legalább két hivatkozás és kellő érvelés szükséges.

Elérhető pontszám: 6 pont

5. feladat

Az *Erdély*-trilógia nyelvi rétegei

Szerb Antal írja Móriczról:

„...vannak művei, amelyek pusztán mint nyelvi alkotások is remekművek, amelyek a magyar nyelvnek előtte ismeretlen, nagyszerű lehetőségeit revelálják ilyen elsősorban trilógiája, az *Erdély*, archaizáló prózájának pompájában...” (Magyar irodalomtörténet)

Milyen nyelvi rétegek ötvöződnek a trilógiában?

A regény nyelvének jellemzésében legalább három nyelvi illetve stílusrétegre szükséges kitérni: a Móricz-korabeli köznyelvre, a nyelvjárási elemekre és az archaizálás nyelvi jeleire. Emellett említhető még a hadi szaknyelv, a hivatalos nyelv latin vagy latinos fordulatai, a székely katonai rétegnyelv, a szászok beszédének finomkodó választékossága, a törökök szavainak édeskés-hízeltő formái stb.

Elérhető pontszám: 4 pont

III. A Déry Tibor kisepikai művei című témakörhöz tartozó feladatok

1. feladat

Nevezze meg, melyik Déry-kisregényhez köthetők az alábbi megállapítások, majd értelmezze őket egyenként!

- A drámai alaphelyzet az Orfeusz-motívumra épül.
- A megjelenített káosz a társadalmi problémák metaforája.
- A mű Déry szatirikus-lírai művei közé tartozik.
- Az 1973 tavaszán Vígszínházban bemutatott adaptáció akkor egy lázadó korosztály generációs jelképévé vált.
- A Pokol Angyalai a terrort jelenítik meg.

A mű címe:

Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról (1971)

Elérhető pontszám: 1 pont

A megállapítások értelmezése:

A drámai alaphelyzet az Orfeusz-motívumra épül.

A mű egy disszidált magyar házaspár tragédiáját beszéli el. József és Eszter szeretik egymást, mégsem tudnak normálisan élni. Eszter - pesti zsidólány - tele nyomasztó élményekkel a nyilas világból. Szorongásait csak különböző kábítószerrel tudja legyőzni, s ezért szökik meg Józseftől, hogy barátnőjével, Beverlyvel elvegyüljön a hippik közé. József keresésére indul. (A szerelmes férfi – József – alászáll az „alvilágba” elragadott kedvese – Eszter – megkeresésére.)

A megjelenített káosz a társadalmi problémák metaforája.

A drámai alaphelyzet (az elhíresült altamonti fesztivál, ahol a Rolling Stones együttes koncertjén egy néger fiút meggyilkoltak a fékevesztett hangulatban) alkalmat ad az írónak arra, hogy nyíltan szóljon terrorról, a kirekesztettségről, az etnikai és szexuális másságokról, felemelje szavát a kábítószer ellen, megfogalmazza egy értékvesztett világban útját kereső fiatalság magányát, kétségbeesettségét, tisztaság iránti vágyát.

A mű Déry szatirikus-lírai művei közé tartozik.

Az egyszerű történetet az érzelmek elemzése, szimbólumok, lírai-filozófiai betétek, eszme-futtatások gazdagítják, miközben célzatossága nyilvánvalóan társadalomkritikára irányul: az öngyilkosság, a fajirtás, a nemzetek közti gyűlölet, a kilátástalanság, az elembertelesenedés ellen emel szót.

Az 1973 tavaszán Vígszínházban bemutatott adaptáció akkor egy lázadó korosztály generációs jelképévé vált.

Szinte mindenki ismeri Magyarországon a Menni kéne, a Valaki mondja meg, az Arra születtem, a Ringasd el magad vagy a Vinnélek, vinnélek című dalok valamelyikét. Pós Sándor munkája a színpadi változat, a zenét Presser Gábor szerezte, a szövegeket pedig Adamis Anna írta.

Fiatal kezdőként vagy főiskolai hallgatóként játszott a Képzelt riportban Almási Éva, Tahí Tóth László, Szakácsi Sándor, Kútvolgyi Erzsébet, Egri Márta, Szerencsi Éva, Koncz Gábor, Koltai Róbert, Balázs Péter, Kern András, Lukács Sándor, Ernyey Béla, Szegedi Erika és sokan mások.

Az első magyar musical, a Képzelt riport akkoriban merész vállalkozás volt a hazai színjátásban. A drogos hippivilágot és egy igazi rock-koncertet bemutató darabot a fiatal színészek az akkori divattól eltérően farmerben játszották, amire korábban nem volt példa. Az előadáson eleinte élőben játszotta a zenét a Locomotív GT. A siker óriási volt, amely egyúttal megalapozta a Vígszínház népszerűségét a fiatalok körében. A Képzelt riport után újabb musical-bemutatók következtek: például a Harminc éves vagyok, a Kőműves Kelemen, a Padlás és A dzsungel könyve.

A Pokol Angyalai a terrort jelentik meg.

Az 1971-es altamonti Rolling Stones koncerten történt tragikus esemény ihlette a kisregényt. A koncert rendfenntartásáért felelős Hell's Angles (Pokol angyalai) tagjai leszúrták a 18 éves Meridith Huntert, aki állítólag pisztolyt fogott Mick Jaggerre, miközben énekelt. A regénybeli fesztiválra közel háromszázezer fiatal gyűlik össze az ország minden részéből. Szívják a kábítószeres cigarettákat, szedik az LSD-t, a halál angyalainak nevezett motoros örültek embereket gyilkolnak meg, vernek félholtra.

Elérhető pontszám: 5 pont

2. feladat

Nevezze meg, melyik Déry-műből való az alábbi idézet!

„Mondanunk sem kell, hogy a mérnököt ismét a már általunk vázolt felelősségi rögeszme veszejtette el, az a Don Quijote-i szemlélet, mely elefántnyi bűnnek néz egy szűnyognyi szélhámosságot, s eléggé el nem ítéhető túlzással gazembernek nevezi azt, akit gazemberségen kap rajta. Az elbocsátott tisztviselő mindössze négyezer forintot sikkasztott, s kétezer forint értékű gépalkatrészt lopott az üzemből, de Ancsa nevetséges buzgalmában minisztériumi közbenjárásra sem volt hajlandó elkenni ezt a komikusan jelentéktelen ügyet, melyet minden józan gondolkodású realista egy kézlegyintéssel elintézt volna. Érthetetlen szörszálhasogatás, ... kár több szót vesztegetni rá.”

A mű címe: Niki

Elérhető pontszám: 1 pont

A befogadó nézőpontjából milyen szerepet tölt be a narrátori reflexió a történet adott fázisában?

A kronologikus rendű, egyenes ívű történetet sok helyen **ironikus reflexiókkal** kommentálja a narrátor. Ancsa mérnök sorsának tragikus fordulópontján a főszereplő ártatlanságának, az igazságtalan és méltatlan szituációnak a hangsúlyozását szolgálja az összetett hangnem, ami az ironikus értékelő véleményt és tragikus érzést egyesíti. A reflexiók **a morális világot, az erkölcsi normát jelölik, ellenpontoszva a tényeket.**

Elérhető pontszám: 3 pont

Írja le az adott mű műfaji sajátosságait!

Déry „**kutyaéletrajz**”-nak nevezi a művét.

Szokás a **kisregény** poétikai formáját is alkalmazni rá. A társadalomkritika logikája alakítja az epikai beszédmenetet.

A **parabolisztikus** ábrázolás egyik első darabja az ötvenes évek irodalmában, műfaji előzménye a hatvanas évek paraboláinak. A példázat az **állat** természetességét, kedvességét az elvadult **emberi** viszonyokkal szembeállítja, illetve **szembeállítja**. Másfelől a kutya története párhuzamosan képezi le a főszereplő sorsát, így az általa megjelenített értékek (szabadság, természetesség) kapnak hangsúlyt a **kutyasors és a rabsors** hasonlóságával.

Elérhető pontszám: 3 pont

3. feladat

Melyik műre ismer rá az alábbi stáblistából?

A mű címe: Szerelem

Elérhető pontszám: 1 pont

Mely novellákból készült a film?

Szerelem, Két asszony

Elérhető pontszám: 1 pont

Olvassa el figyelmesen, mit ír a szerző-elbeszélő az Egy füredi délelőtt-ben (amelynek alcíme talán még hangsúlyosabb: Túnődés, novella helvett) az alkotás technikájáról:

„Tehát: jegyezzem meg rossz, egyre gyöngülő memóriámmal a részleteket, a boldogító, jobban mondva a boldogság téveszméjével töltekező részleteket, el ne felejtsem, mire hazaérek a füzetemhez. Idősorrendben, szimultán tömörítéseivel együtt, ahogy rögzíteni tudom őket az érzékek s az eszmélet gyors csereforgalmában. Nyersanyag legyen! Persze nem lesz az, mert máris dolgozom rajta, forgatom az agy vegyszeres folyamataiban, elektromos lökései közepette. Félkészaru? Mondjuk. Az a kérdés, mihez kezdjek majd vele, beérem-e a lelettel, vagy továbbalakítom?”

A fent említett film egyik alapnovellájában a főszereplő a börtön után a szabadsággal ismerkedik. Soroljon fel B. világgal való találkozásának tapasztalataiból legalább 5 fontos elemet, amely a részletek fontosságát emeli ki!

1. Megszólalt körülötte a világ (zene, ének, párbeszéd).
2. Körös-körül minden szín robbanni kezdett (a villamos sárga, rikító, sűrke ház, pipacspiros ló, üvegöld kertecske).
3. A kalauznőnek puhán csengő, szívhez szólóan kellemes hangja volt.
4. A taxisofőr nem fogadott el borraivalót.
5. Elszédült, leült a föbe. Onnan nézte szemben, a kerítés mögött a virágzó almafát.
6. A házfelügyelő kedvesen fogadta.
7. A felesége megfürdeti.

Elérhető pontszám: 5 pont

IV. A Schiller drámái című témakörhöz tartozó feladatok

1. feladat

Mi volt Schiller véleménye a színházról és a színpadról? Fogalmazzon meg három lényegi elemet!

Megoldás:

- A színpad: ítélőszék, a szellemi világrend képviselője.
- A színház morális intézmény /l. Schiller tanulmánya/
- Nemzeti hivatása is van./Ha elérnénk, hogy legyen nemzeti színházunk, nemzetté válnánk.

Elérhető pontszám: 3 pont

2. feladat

Mely műveket idézik fel a következő megállapítások?

- a/A céltörő és elbukó becsvágy drámája
- b/Schiller első blankversben írott nagy tragédiája
- c/Romantikus tragédia, amelynek példamutatás a célja
- d/A görög tragédiákhoz hasonló sorsdráma

Megoldás:

- a/Fiesco, Wallenstein b/Don Carlos c/Az orleans-i szűz/ d/A messinai menyasszony

Minden helyes megoldás 0,5 pont

Elérhető pontszám: 2 pont

3. feladat

Alkalmazza az alábbi kifejezéseket Schiller drámaírói pályájának jellemzésére:

- klasszicizmus
- Sturm und Drang
- az érzelmek jogának hirdetése

Megoldás:

A Sturm und Drang hatása pl. a Haramiakban. A szabadságot szélsőségesen az egyénre szűkíti le. A zenikorszak haragvó, nemes, fékezhetetlen, dacos, szenvedélyes, vad ifjú titánja jelenik meg. Az egyéniség kerül előtérbe. A fordulópont az Ármány és szerelem. Az érzelmek jogának hirdetése. A maga korát ábrázolja, az egyén és társadalom összeütközését. A klasszicista drámák pl. a Don Carlos. Tökéletes szerkezet, megválogatott kifejezések, kevés színpadi mozgás.

Elérhető pontszám: 6 pont

4. feladat

Milyen kapcsolata volt Schillerrel a következő személyeknek?

- a/Kis János,
- b/Kazinczy Ferenc
- c/Petőfi Sándor
- d/Vas István

Megoldás:

- a/Látta, hallgatta Schillert Jénában mint teológiahallgató, fordított tőle.
- b/Népszerűsítette Schillert az Orpheusban, a Don Carlos egy részét lefordította.
- c/Lelkesedett Schillerért, lefordította az Ifjú a pataknál című versét.
- d/Schiller-fordító

Minden helyes megoldás 0,5 pont

Elérhető pontszám: 2 pont

5. feladat

Milyen párhuzamosságot lát Schiller és Shakespeare drámái között?

Megoldás:

Tartalmi hasonlóságok pl. az Ármány és szerelemben és a Rómeó és Júliában. Szerelmi történet, közös halál. Az Ármány és szerelemben és az Othellóban: a féltékenység motívuma, az emberek egyenlőségének gondolata. Az Ármány és szerelemben és a Macbethben: a pusztulásban kevésbé hibás a sors, mint maga az ember. /Minden egyéb jó válasz elfogadható.

Elérhető pontszám: 3 pont

6. feladat

Soroljon fel legalább négy Schiller-fordítót!

Megoldás:

pl. Puky József, Devecseri Gábor, Lator László, Kálnoky László, Déry Tibor ...

Minden helyes megoldás 0,5 pont

Elérhető pontszám: 2 pont

7. feladat

Hogyan értékeli a Tell Vilmos című drámában a Parricida-színt?

Megoldás:

Tell házában találja Parricidát, aki megölte I. Albert császárt. Parricida Tell rokonszenvére számít, de nem nyeri el, mert Parricida apagyilkos, nevelőapját ölte meg, egyéni cél vezette. Tell népét és családját szabadította meg. "Te öltél, én azt védem, ami szent."

Elérhető pontszám: 2 pont